

Стратегія національної безпеки України УКРАЇНА У СВІТІ, ЩО ЗМІНЮЄТЬСЯ

«Головне завдання зовнішньої і безпекової політики – захист національних інтересів у світі, що змінюється»

Послання Президента України В.Януковича до Українського народу (3 червня 2010 року)

1. Загальні положення

На початку ХХІ сторіччя у світі відбуваються кардинальні трансформації, що супроводжуються зміною геополітичних конфігурацій. Глобальна фінансово-економічна криза стала черговим викликом світовій цивілізації, обумовила невизначеність перспектив глобальної і національних економік, прискорила пошук шляхів модернізації суспільних систем. Криза виявила глибинні вади глобальної економічної моделі, сприяла усвідомленню необхідності системних змін світового економічного і соціального порядку.

На тлі посилення загроз і зростання нестабільності у світі постають нові виклики міжнародній безпеці - у сировинній, енергетичній, фінансовій, інформаційній, екологічній сферах.

Асиметричні загрози – поширення зброї масового знищення, міжнародний тероризм, транскордонна організована злочинність, нелегальна міграція, піратство, ескалація міждержавних і громадянських конфліктів – стають дедалі інтенсивнішими, охоплюють нові регіони і країни. Зростають регіональні загрози міжнародній безпеці, які за своїми негативними наслідками можуть мати потенціал глобального впливу.

Постала небезпечна тенденція перегляду національних кордонів поза нормами міжнародного права. Використання сили і погрози силою повернулися до практики міжнародних відносин, у тому числі в Європі.

Різновекторні геополітичні впливи на Україну в умовах неефективності гарантій її безпеки, наявності біля кордонів «заморожених» конфліктів, а також критичної зовнішньої залежності національної економіки обумовлюють вразливість України, послаблюють її роль на міжнародній арені та виштовхують на периферію світової політики, у «сіру зону безпеки».

Але сьогодні більш нагальними залишаються внутрішні виклики національній безпеці. Консервація неефективної пострадянської суспільної системи, насамперед, державної влади, викривлення демократичних

процедур, що штучно стримувало процеси кадрового оновлення державних органів, обумовили слабкість, а подекуди і неспроможність держави виконувати її функції, насамперед у сфері захисту прав і свобод людини і громадянина, зростаючу недовіру до неї з боку суспільства.

Триваюче використання витратної економічної моделі, відсутність стимулів до інноваційних процесів і динамічного розвитку нових технологічних укладів обумовлюють неконкурентоспроможність української економіки, унеможлиблюють кардинальне підвищення рівня та якості життя населення, провокують посилення соціальної напруги, поширення протестних настроїв.

Зазначені чинники, разом із незадовільним станом системи забезпечення національної безпеки, поширенням корупції в її органах, перешкоджають розв'язанню нагальних проблем суспільного розвитку, сприяють політичній радикалізації, призводять до зростання екстремістських настроїв і рухів, що у стратегічній перспективі може створити реальну загрозу національному суверенітету і територіальній цілісності України.

Ухвалена вперше у 2007 році Стратегія національної безпеки України не стала керівництвом для практичної діяльності органів державної влади, чому завадили їхня зосередженість на досягненні короткострокових політичних і економічних цілей, нехтування потребами стратегічного розвитку суспільства і держави. У підсумку посилювалися загрози національній безпеці, послабилася спроможність України захищати свої національні інтереси.

Такий стан справ змушує заново оцінити рівень і вплив загроз життєво важливим інтересам України, визначитися у стратегічних пріоритетах політики національної безпеки та напрямках удосконалення механізмів їх реалізації.

Успішне вирішення таких завдань можливе за умови єдності та дієздатності державної влади. Налагодження взаємодії між Президентом, Урядом і Парламентом після президентських виборів 2010 року створює умови для глибоких трансформацій усіх сфер суспільного життя на основі Програми економічних реформ на 2010-2014 роки «Заможне суспільство, конкурентоспроможна економіка, ефективна влада».

Стратегія національної безпеки України (далі – Стратегія) відповідно до законодавства визначає загальні принципи, пріоритетні цілі, завдання і механізми захисту життєво важливих інтересів особи, суспільства і держави від зовнішніх і внутрішніх загроз.

2. Принципи захисту життєво важливих інтересів особи, суспільства і держави

2.1. Метою Стратегії є формування сприятливих умов для реалізації інтересів громадян, суспільства і держави, дальшого поступу України як демократичної держави із стійкою і зростаючою ринковою економікою, що керується європейськими політичними і економічними цінностями, в якій повага і захист прав і законних інтересів всіх територіальних громад, суспільних верств, етнічних груп є запорукою незалежного, вільного, суверенного і демократичного розвитку єдиної України.

2.2. *Нагальним завданням політики* забезпечення національної безпеки *є реалізація таких життєво важливих національних інтересів України:*

утвердження конституційних прав і свобод людини і громадянина, створення умов для вільного розвитку людини, реалізації її творчого потенціалу через різноманіття форм суспільної організації;

захист державного суверенітету України, її територіальної цілісності, недоторканності державного кордону,

створення конкурентоспроможної, соціально орієнтованої ринкової економіки та забезпечення зростання рівня життя і добробуту населення;

гарантування безпечних умов життєдіяльності населення, захисту і відновлення навколишнього природного середовища;

збереження і розвиток духовних і культурних цінностей українського суспільства, зміцнення його ідентичності на засадах етнокультурної різноманітності.

2.3. *Реалізація нагальних завдань політики національної безпеки вимагає:*

зміцнення демократичного конституційного ладу та верховенства права;

збільшення можливостей держави із захисту національних інтересів, що реалізується через ефективну систему забезпечення національної безпеки та незалежний, збалансований і відповідальний зовнішньополітичний курс;

формування безпечного міжнародного середовища, сприятливого для реалізації національних інтересів України, її ствердження як впливової регіональної держави, зростання її впливу у глобалізованому світі;

забезпечення інтеграції держави до Європейського Союзу.

2.4. Політика національної безпеки України виходить з принципів:

захисту національних інтересів;

пріоритету договірних (мирних) засобів у розв'язанні конфліктів;

своєчасності і адекватності заходів захисту національних інтересів реальним і потенційним загрозам;

сумлінного виконання взятих на себе міжнародних зобов'язань;

послідовної реалізації політики позаблоковості з використанням в інтересах України механізмів міжнародної безпеки;

чіткого розмежування повноважень та скоординованої взаємодії органів державної влади у забезпеченні національної безпеки;

демократичного цивільного контролю над сектором безпеки і оборони – системою органів, які відповідають за забезпечення безпеки і оборони держави;

професіоналізму, відкритості та прозорості у процесі формування і реалізації державної політики.

3. Безпекове середовище та актуальні загрози національним інтересам і національній безпеці України

3.1. У зовнішньому просторі навколо України спостерігаються тенденції, які потенційно є джерелами загроз національній безпеці.

3.1.1. Посилення дії глобальних чинників, які загрожують стратегічній стабільності у світі та негативно відбиваються на безпековому середовищі України:

загострення конкуренції між світовими центрами сили, при чому нерідко порушуються норми міжнародного права, застосовується силовий тиск; спостерігаються спроби держав вирішувати свої проблеми за рахунок інших, неспроможних ефективно захищати власні національні інтереси;

криза міжнародної системи безпеки, заснованої на ялтинсько-гельсінкських принципах, розмивання системи міжнародних угод у галузі стратегічної стабільності, послаблення ролі міжнародних безпекових інститутів; невизначеність засад нової міжнародної системи безпеки, що у комплексі з недосконалою системою міжнародного права уможливорює

безкарне застосування сили на міжнародній арені для реалізації власних інтересів;

наявність самопроголошених квазідержавних утворень на територіях суверенних держав, поява небезпечних прецедентів визнання деяких з них іншими державами, що стало стимулом для процесів регіонального сепаратизму;

посилення, в умовах дефіциту сировинних ресурсів, конкуренції за доступ до них та за контроль над маршрутами їх доставки на ринки споживання;

інтенсифікація процесів мілітаризації світу, окремих регіонів і держав; збільшення кількості «проблемних» країн, які всупереч вимогам міжнародних режимів нерозповсюдження намагаються заволодіти зброєю масового знищення та засобами її доставки;

поширення тероризму, піратства, наркобізнесу, незаконної торгівлі зброєю і ядерними матеріалами, транскордонної організованої злочинності, відмивання брудних грошей, незаконної міграції, торгівлі людьми, кіберзагроз;

надмірне антропогенне навантаження на довкілля, що має наслідком зростаюче забруднення природного середовища, глобальні зміни клімату, збільшення дефіциту продовольства, питної води, небезпечні техногенні аварії, пандемії, які загрожують населенню і вимагають ресурсів системи забезпечення національної безпеки для реагування на них.

3.1.2. Погіршення регіонального безпекового середовища навколо України:

активізація процесів формування «сфер впливу», або «зон геополітичної відповідальності», які супроводжуються зростанням конфліктності, поширенням практики провокування конфліктних ситуацій, у т.ч. збройних, посиленням різновекторних зовнішніх впливів у регіоні, включаючи розвідувально-підривну діяльність; загрозами превентивного застосування збройних сил окремими державами за межами своїх кордонів;

дальша ескалація конфліктів (у т.ч. «заморожених») у Чорноморсько-Каспійському регіоні, внутрішня нестабільність багатьох країн регіону, невизначеність перспектив і спільного бачення регіональних інтеграційних процесів;

посилення мілітаризації регіону, збільшення іноземної військової присутності та розміщення новітніх систем озброєнь інших держав на територіях країн регіону;

невирішеність проблемних питань, пов'язаних з договірно-правовим оформленням міждержавних кордонів, розмежуванням виключних морських економічних зон і континентального шельфу, а також із забезпеченням національно-культурних прав етнічних меншин, що уможливило повернення до регіонального порядку денного питання про територіальні претензії.

3.1.3. Наявність безпосередніх зовнішніх викликів національній безпеці України:

збереження неврегульованої конфліктної ситуації на території Придністровського регіону Республіки Молдова, що безпосередньо межує з Україною;

невирішеність питання щодо розмежування лінією державного кордону акваторії Чорного і Азовського морів та Керченської протоки, відсутність демаркації державного кордону України з Російською Федерацією, Республікою Білорусь та Республікою Молдова, що стримує врегулювання правових засад забезпечення його режиму і облаштування, ускладнює ефективну протидію транскордонним загрозам;

наявність неврегульованих проблемних питань, пов'язаних з тимчасовим перебуванням Чорноморського флоту РФ на території України, недосконалість договірно-правової бази у цій сфері;

недосконалість державної міграційної політики та неефективність системи державного регулювання міграційних процесів, що не забезпечують належний захист прав та інтересів громадян України, які працюють за кордоном, не створюють умов для допуску іммігрантів у відповідності до інтересів України, їх належної інтеграції в українське суспільство.

3.2. У внутрішньому безпековому середовищі наявні системні проблеми, що загрожують національній безпеці.

3.2.1. Криза системи державної влади:

корумпованість державних інститутів, їх неспроможність надавати адекватні відповіді на виклики сучасності, криза суспільної довіри до них;

низька дієвість існуючих механізмів підготовки, прийняття та виконання державних рішень;

недосконалість правового регулювання суспільних відносин, зокрема неналежний рівень захисту права власності та непрозорість відносин у цій сфері, неефективність контролю за додержанням законодавства;

системні недоліки у функціонуванні судової системи, що підривають довіру населення до держави і права, обмежують захист прав і свобод громадян, загрожують законним інтересам господарюючих суб'єктів;

неадекватність реагування державних органів на конфліктні заострення у сфері політичних, економічних, соціальних, міжетнічних, міжконфесійних відносин, радикалізацію суспільних настроїв і поширення проявів екстремізму, зокрема інспірованих із зовні.

3.2.2. Відчутне погіршення стану економічної безпеки:

відсутність послідовної і відповідальної економічної політики на тлі світової фінансово-економічної кризи та її наслідків;

посилення структурних деформацій в економіці, надмірний вплив зовнішньоекономічної кон'юнктури, стагнація внутрішнього ринку, недосконалість механізмів його захисту від несумлінної конкуренції з боку українських монополістів та імпортерів, неефективність боротьби з контрабандою;

неефективність використання матеріальних ресурсів, переважання галузей з невеликою часткою доданої вартості, низький технологічний рівень вітчизняної економіки;

неконтрольоване зростання зовнішнього боргу, в тому числі державного, недосконалість системи регулювання фінансових ринків, значні валютні ризики, неефективне і нерациональне використання коштів Державного і місцевих бюджетів;

неадекватність податкової системи вимогам прискореного розвитку національної економіки на інноваційних засадах, високий рівень тінізації економіки, поширення тіньової зайнятості та методів ухилення від оподаткування, криміналізація економічних відносин;

монополізація іноземним капіталом певних стратегічно важливих галузей національної економіки або небезпечне для економічної незалежності України зростання частки іноземного капіталу у таких галузях.

3.2.3. Критичне зростання рівня загроз енергетичній безпеці:

надмірна залежність від імпорту енергоносіїв, недиверсифікованість джерел і маршрутів їх постачання, недостатність використання власного енергетичного потенціалу;

низька ефективність використання паливно-енергетичних ресурсів, повільні темпи впровадження новітніх технологій;

недостатня реалізація енерготранзитного потенціалу, низькі темпи інтеграції України до європейського енергетичного ринку;

відсутність зведеного енергетичного балансу країни.

3.2.4. Консервація низького науково-технологічного рівня розвитку:

нерозвиненість національної інноваційної системи;

скорочення науково-технологічного потенціалу, відтік наукових кадрів за кордон, втрата наукових шкіл на ключових напрямках економічного розвитку; зростання науково-технологічної залежності від інших країн.

3.2.5. Соціально-демографічна криза:

скорочення чисельності населення через погіршення його здоров'я, низьку якість життя, недостатній рівень народжуваності, високу смертність, а також відплив населення за кордон;

поширення соціальних хвороб, зокрема наркоманії, алкоголізму, туберкульозу, ВІЛ-СНІД; епідемії небезпечних інфекційних хвороб;

зростаючий дефіцит трудових ресурсів, старіння населення, низька економічна активність і недооцінка вартості робочої сили.

3.2.6. Зростання небезпечності екологічних та техногенних викликів і загроз:

критичний стан основних виробничих фондів, зокрема техногенно-небезпечних об'єктів, комунальної інфраструктури населених пунктів, а також надмірне антропогенне навантаження на довкілля;

накопичення відходів виробництва та інших шкідливих речовин;

неконтрольоване ввезення в Україну екологічно-небезпечних технологій, речовин, матеріалів, трансгенних рослин, збудників хвороб, екологічно необґрунтоване використання генетично модифікованих організмів.

3.2.7. Залишаються актуальними й інші загрози, визначені Законом України «Про основи національної безпеки України».

3.3. На тлі зростання викликів і посилення загроз національній безпеці зберігається неадекватність сектору безпеки і оборони України завданням захисту національних інтересів, що характеризується:

невідповідністю правоохоронної системи України завданням дієвого захисту прав, свобод і законних інтересів людини і громадянина;

недостатньою ефективністю розвідувальних і контррозвідувального органів;

триваючим погіршенням стану Збройних Сил і оборонної промисловості;

недосконалістю Єдиної державної системи цивільного захисту населення і територій від надзвичайних ситуацій природного і техногенного характеру, зокрема щодо моніторингу природного середовища;

нездатністю України протистояти новітнім викликам національній безпеці (явищам і тенденціям, що можуть за певних умов перетворитися на загрози національним інтересам), пов'язаним із застосуванням інформаційних технологій в умовах глобалізації, насамперед, кіберзагрозам.

4. Стратегічні цілі та ключові завдання політики національної безпеки

4.1. Стратегічними цілями політики національної безпеки України у середньостроковій перспективі є:

створення прийнятних зовнішніх і внутрішніх умов для реалізації національних інтересів України;

забезпечення необхідних умов для виконання Програми економічних реформ на 2010-2014 роки «Заможне суспільство, конкурентоспроможна економіка, ефективна влада»;

побудова ефективної системи забезпечення національної безпеки і зміцнення її провідних органів (Ради національної безпеки і оборони України, Збройних Сил України, Служби безпеки України, інших правоохоронних і розвідувальних органів).

4.2. Ключові завдання політики національної безпеки у зовнішньополітичній сфері.

4.2.1. Захист прав і інтересів громадян та юридичних осіб України за кордоном;

4.2.2. Підвищення скоординованості та ефективності діяльності державних органів, відповідальних за реалізацію зовнішньої політики, якісне посилення їх професіоналізму та аналітичного потенціалу, покращення ресурсного і кадрового забезпечення;

4.2.3. Економізація зовнішніх зносин України, надання ефективної допомоги вітчизняним суб'єктам господарювання за кордоном, сприяння залученню іноземних інвестицій та диверсифікації джерел і маршрутів постачання сировинних ресурсів, насамперед, енергоносіїв;

4.2.4. Формування інституційних засад інтеграції України у єдиний європейський простір, у т.ч. через секторальну інтеграцію до структур ЄС, розширення можливостей співпраці у форматі ініціативи ЄС «Східне партнерство», дальший розвиток взаємовигідного партнерства з Європейською асоціацією вільної торгівлі та її державами-членами; створення загальних умов для повноправного членства України в ЄС як надійної гарантії її безпеки;

4.2.5. Здійснення збалансованої політики у відносинах з ключовими міжнародними партнерами України, спрямованої на відстоювання національних інтересів:

поглиблення стратегічного партнерства України з ЄС, його державами-членами на засадах економічної інтеграції та політичної асоціації, укладання угоди про асоціацію, створення поглибленої і всеохоплюючої зони вільної торгівлі, лібералізація візового режиму з метою його майбутнього скасування. Інші пріоритети включають імплементацію угоди про приєднання України до Європейського енергетичного співтовариства; участь України у реалізації завдань у рамках Спільної зовнішньої та безпекової політики ЄС;

формування нової моделі стратегічного партнерства України з Російською Федерацією на засадах балансу національних інтересів, розширення діалогу у питаннях протидії безпековим викликам і загрозам, пошук спільних підходів щодо формування нової загальноєвропейської системи колективної безпеки;

розвиток діалогу та співробітництва України зі Сполученими Штатами Америки в рамках Хартії про стратегічне партнерство.

4.2.6. Підвищення ефективності зовнішньополітичної діяльності України на Центральноєвропейському і Чорноморсько-Каспійському просторах - регіоні життєво важливих інтересів нашої держави:

підтримання партнерського співробітництва та розширення стратегічної взаємодії з Польщею, Угорщиною, Словаччиною, країнами Балтії, іншими державами - новими членами ЄС;

утвердження відносин активного партнерства з Республікою Білорусь, формування механізмів вироблення і реалізації узгодженої енергетичної політики, розвиток економічної кооперації та взаємодії у безпековій сфері;

розширення партнерства з Туреччиною як однією з ключових держав у Чорноморсько-Каспійському регіоні, розвиток стратегічного діалогу та взаємодії у вирішенні політичних, економічних, безпекових, гуманітарних питань;

активізація взаємодії з регіональними організаціями, участь у реалізації багатосторонніх проектів, інтенсифікація співпраці у форматах Центральноєвропейської ініціативи, Вишеградської групи, Організації Чорноморського Економічного Співробітництва, використання можливостей, що надаються ЄС у рамках політики «Східного партнерства» та «Чорноморської синергії»;

формування нової моделі українсько-румунського партнерства на основі подолання недовіри та врегулювання проблемних питань у двосторонніх відносинах, реалізації потенціалу взаємодії з широкого спектру політичних, економічних, енергетичних, екологічних, гуманітарних питань;

підтримка зусиль, спрямованих на протидію мілітаризації та гонці озброєнь у регіоні, намаганням перерозподілу геополітичних впливів та провокування конфліктних ситуацій, прагненням легітимізувати у той чи інший спосіб статус самопроголошених квазідержавних утворень на територіях країн регіону;

підвищення ролі України як активного учасника врегулювання «заморожених» конфліктів, насамперед, придністровського;

розширення і поглиблення взаємовигідної стратегічної співпраці з Азербайджаном, Грузією, Молдовою, у тому числі. у форматі Організації за демократію та економічний розвиток – ГУАМ, спрямованої на вирішення завдань економічного розвитку її країн-членів;

посилення протидії транскордонним екологічним загрозам, що формуються внаслідок господарчої діяльності в сусідніх державах;

4.2.7. Додержання політики позаблоковості України з урахуванням геополітичних реалій та завдань з протидії сучасним викликам і загрозам:

пошук шляхів та механізмів посилення існуючих гарантій безпеки України та закріплення їх як міжнародно-правових зобов'язань;

активна роль України у процесі вдосконалення архітектури європейської безпеки та підвищення ефективності діяльності її інститутів, зокрема ОБСЄ, підтримка ініціатив із зміцнення регіональних механізмів, що створюють додаткові міжнародно-правові гарантії безпеки європейських держав;

дальша участь у міжнародній миротворчій і антитерористичній діяльності, багатосторонніх заходах з протидії глобальним і регіональним викликам і загрозам з урахуванням інтересів України;

участь у багатосторонніх зусиллях, спрямованих на досягнення Цілей Розвитку Тисячоліття, що були визначені на підставі Декларації Тисячоліття ООН, насамперед, щодо зміцнення економічної і екологічної безпеки;

продовження співробітництва, партнерства та взаємодії з Організацією Північноатлантичного договору (НАТО) у рамках наявних механізмів та інструментів, зокрема Хартії про особливе партнерство, Комісії Україна-НАТО, Плану дій Україна-НАТО та річних національних програм, спільних робочих груп, в т.ч. спільної робочої групи з питань воєнної реформи;

участь у безпекових програмах ОБСЄ, СНД, ОДКБ, ОЧЕС, інших міжнародних організацій, а також у розвитку загальноєвропейської системи колективної безпеки.

4.2.8. Формування партнерських відносин з Китайською Народною Республікою, сприяння реалізації спільних економічних проектів;

4.2.9. Розширення і поглиблення співробітництва, партнерства та взаємодії з країнами - центрами зростання в Азії та Латинській Америці;

4.2.10. Прискорення процесу правового оформлення (делімітації та демаркації) державного кордону України, вирішення з Російською Федерацією на основі норм міжнародного права питань розмежування спільних морських просторів;

4.2.11. Активізація діалогу з Російською Федерацією щодо вдосконалення договірно-правової бази, що регулює питання тимчасового перебування Чорноморського флоту РФ на території України, для конструктивного вирішення наявних проблемних питань на основі взаємної вигоди та дотримання інтересів безпеки України;

4.2.12. Поглиблення взаємодії з Республікою Молдова з метою розв'язання проблемних питань міждержавних відносин, а також вироблення

та реалізації узгодженої політики щодо двостороннього і регіонального співробітництва, врегулювання придністровського конфлікту при додержанні принципу збереження територіальної цілісності Молдови.

4.3. Ключові завдання політики національної безпеки у внутрішній сфері.

4.3.1. Створення сприятливих умов для зміцнення єдності українського суспільства на основі європейських демократичних цінностей:

усунення бар'єрів культурного, конфесійного, мовного, регіонального характеру на основі безумовного додержання конституційних гарантій прав і свобод людини і громадянина;

пріоритетність всебічного розвитку і підтримки української культури та української мови як державної в усіх сферах суспільного життя на всій території України;

гарантування вільного розвитку, використання і захисту російської, інших мов національних меншин України, сприяння вивченню мов міжнародного спілкування.

4.3.2. Формування гнучкої і ефективної системи публічних інститутів, спроможних адекватно і оперативно реагувати на зміни безпекової ситуації:

попередження і протидія корупції на основі розмежування суспільних, державних, корпоративних і приватних інтересів;

проведення адміністративної реформи, у тому числі оптимізація системи органів виконавчої влади, реформування державної служби та її складових (військової, дипломатичної та інших), зокрема розмежування політичних і адміністративних посад, стабілізація кадрового складу державних органів, уніфікація системи рангів державних службовців, дипломатичних рангів, військових і спеціальних звань, класних чинів;

дальша реалізація судової реформи у напрямі становлення в Україні системи судового устрою та судочинства, яка функціонуватиме на засадах верховенства права та гарантуватиме право особи на справедливий суд;

сприяння розвитку недержавної системи безпеки та законодавче забезпечення її діяльності.

4.3.3. Забезпечення економічної безпеки:

дієвий захист права власності, оптимізація податкового навантаження на бізнес, удосконалення регуляторного і корпоративного законодавства, обмеження монополізму і сприяння конкуренції, підвищення ефективності

регулювання фінансових і товарних ринків; створення на цій основі сприятливих умов для підприємництва та інвестування, скорочення матеріальних витрат та обмеження «тіньової» господарської діяльності;

підвищення ефективності використання державних коштів, забезпечення дієвого державного контролю за діяльністю природних монополій, прозорості використання ними фінансових ресурсів, ефективності цінової і тарифної політики;

забезпечення стійкості фінансової системи, стабільності обмінного курсу гривні, розширення кредитної підтримки економіки, зміцнення довіри до фінансових установ;

мінімізація негативного впливу на економіку зовнішньої кон'юнктури та наслідків світової фінансово-економічної кризи;

посилення дієвості захисту внутрішнього ринку від несумлінної конкуренції з боку постачальників імпортової продукції;

оптимізація структури і обсягу зовнішнього боргу, недопущення неконтрольованого відпливу капіталу за межі країни.

4.3.4. Зміцнення енергетичної безпеки:

підвищення ефективності використання енергетичних ресурсів;

забезпечення стабільності постачання паливно-енергетичної сировини, зокрема шляхом диверсифікації його джерел;

створення умов для надійного функціонування вітчизняної інфраструктури транзиту та постачання енергоносіїв на внутрішній і зовнішні ринки;

створення системи стратегічних резервів паливно-енергетичних ресурсів у відповідності з практикою ЄС і нормативами Міжнародного енергетичного агентства;

формування із застосуванням новітніх інформаційних технологій зведеного енергетичного балансу України, впровадження постійно діючої системи моніторингу, прогнозування та стратегічного планування розвитку паливно-енергетичного комплексу та його галузей;

дієвий захист критичної інфраструктури паливно-енергетичного комплексу від еколого-техногенних впливів та зловмисних дій.

4.3.5. Забезпечення продовольчої безпеки:

врегулювання земельних відносин та раціоналізація землекористування, формування ринку земель сільськогосподарського призначення, юридичне і технічне оформлення права власності та користування землею, гарантії захисту прав власників земельних часток (паїв);

розвиток аграрного ринку, створення умов для розкриття потенціалу аграрного сектору для забезпечення потреб населення України у доступному, якісному і безпечному продовольстві, утвердження її ролі як вагомого експертера аграрної продукції;

захист внутрішнього ринку від постачання неякісної і небезпечної продовольчої продукції.

4.3.6. Подолання диспропорцій у соціально-гуманітарній сфері:

створення економічних і соціальних умов для зростання народжуваності та скорочення смертності, обмеження відтоку населення за кордон і повернення трудових мігрантів на батьківщину;

забезпечення відповідності ринку освітніх послуг перспективним потребам суспільства і держави у трудових ресурсах необхідної кваліфікації;

підвищення ефективності охорони здоров'я, боротьби з соціальними хворобами, протиепідемічних заходів;

зниження рівня соціального та майнового розшарування населення, наближення системи соціальних гарантій до принципів і норм країн ЄС;

здійснення пенсійної реформи; підвищення ефективності соціальних гарантій для вразливих категорій населення; зменшення бродяжництва і безпритульності;

запобігання поширенню пропаганди екстремізму, насильства, ксенофобії, релігійної нетерпимості, моральної розбещеності.

4.3.7. Створення безпечних умов життєдіяльності населення:

формування збалансованої системи природокористування на основі принципу гранично-припустимих екологічних змін довкілля, ощадливого споживання природних ресурсів, зменшення та утилізація шкідливих викидів і відходів, застосування сучасних екологічно безпечних ресурсозберігаючих технологій;

поліпшення екологічного стану водних ресурсів, якості питної води, запобігання дальшому забрудненню басейнів Чорного та Азовського морів, підземних вод;

реабілітація техногенно забруднених територій, підвищення рівня техногенної, екологічної, ядерної та радіаційної безпеки, перетворення об'єкта «Укриття» на екологічно безпечну систему;

забезпечення якісно вищого рівня безпеки праці, модернізація за рахунок роботодавця основних фондів і технологій, потенційно небезпечних для життя і здоров'я працівників;

проведення інженерного захисту територій від небезпечних геологічних процесів та гідрометеорологічних явищ;

реформування житлово-комунального господарства, модернізація його основних фондів та підвищення якості житлово-комунальних послуг, зокрема через залучення приватних інвестицій і розвиток конкуренції у цій сфері.

4.3.8. Забезпечення інформаційної безпеки:

стимулювання впровадження новітніх інформаційних технологій і виробництва конкурентоздатного національного інформаційного продукту, зокрема, сучасних засобів і систем захисту інформаційних ресурсів;

забезпечення безпеки інформаційно-телекомунікаційних систем, які функціонують в інтересах управління державою, забезпечують потреби оборони та безпеки держави, кредитно-банківської та інших сфер економіки, систем управління об'єктами критичної інфраструктури;

розробка та впровадження національних стандартів і технічних регламентів застосування інформаційно-комунікаційних технологій, гармонізованих з відповідними стандартами країн ЄС, у тому числі згідно з вимогами Конвенції про кіберзлочинність;

створення національної системи кібербезпеки.

5. Система забезпечення національної безпеки

5.1. *Механізми забезпечення національної безпеки.*

Досягнення цілей Стратегії потребує кардинального реформування сектору безпеки і оборони, вдосконалення механізмів правового, організаційного, інтелектуально-кадрового і ресурсного забезпечення національної безпеки, що передбачає:

комплексне реформування всіх складових цієї системи;

ефективне функціонування системи забезпечення національної безпеки на всіх етапах її реформування та розвитку;

ефективне керівництво та управління ресурсами;

додержання балансу ефективності функціонування та демократизації органів сектору безпеки і оборони.

5.2. Реформування системи забезпечення національної безпеки України.

5.2.1. Системне вдосконалення законодавства з питань національної безпеки:

його приведення у відповідність із Конституцією України, узгодження норм між собою;

розробка узгоджених актів щодо формування єдиної державної політики національної безпеки і її реалізації у визначених законодавством сферах;

уточнення завдань, функцій і повноважень суб'єктів забезпечення національної безпеки, зокрема в умовах кризових ситуацій, що загрожують національній безпеці;

сприяння розвитку права міжнародної безпеки і спільного здобутку ЄС у галузі безпеки та їх імплементація у національне законодавство;

розвиток системи правових і соціальних гарантій для військовослужбовців, осіб начальницького і рядового складу правоохоронних органів, прирівняних до них осіб, членів їх сімей з урахуванням економічних можливостей держави і стандартів країн ЄС.

5.2.2. Зміцнення функціональної спроможності сектору безпеки і оборони, насамперед, правоохоронних і розвідувальних органів, вирішення при цьому питань адаптації і соціальних гарантій для військовослужбовців та працівників, які звільнятимуться.

5.2.3. Періодичне проведення комплексних оглядів сектору безпеки і оборони та його окремих сфер, зокрема, оборонних оглядів, оглядів оборонної промисловості України.

5.2.4. Кардинальне підвищення ефективності підготовки кадрів, у тому числі вищої кваліфікації, для сектору безпеки і оборони з урахуванням визначених Стратегією пріоритетних напрямів політики національної безпеки, формування відповідного державного замовлення.

5.2.5. Удосконалення відповідно до загроз і викликів національним інтересам України, а також стандартів країн ЄС щодо безпекових режимів, зокрема, режиму охорони державної таємниці.

5.3. Реформування сектору безпеки і оборони як цілісної системи.

5.3.1. Посилення спроможності стратегічної ланки управління сектором безпеки і оборони; підвищення координаційної і контрольної ролі Ради національної безпеки і оборони України, очолюваної Президентом України, як механізму вироблення узгодженої політики у зовнішній, безпековій і оборонній сферах: зміцнення її інформаційно-аналітичної складової, поліпшення кадрового і ресурсного забезпечення;

5.3.2. Стабілізація ситуації у Збройних Силах і зупинення зниження рівня їх боєздатності та боєготовності, збереження офіцерського і сержантського корпусу, оптимізація їх структури та чисельності, відновлення технічної готовності озброєння та оновлення його складу, удосконалення системи бойової підготовки, реорганізація системи оперативного (бойового) та матеріально-технічного забезпечення та формування на цій основі невеликих за чисельністю, але ефективних, професійних Збройних Сил, здатних виконувати завдання оборони держави в умовах проведення позаблокової політики;

5.3.3. Удосконалення структури сектору безпеки і оборони, функцій, завдань, організаційно-штатних структур і чисельності його органів, посилення їх кадрового потенціалу, виходячи із потреб забезпечення національної безпеки та економічних можливостей держави;

5.3.4. Реформування кримінальної юстиції, зокрема, впровадження нового кримінально-процесуального законодавства і відповідні трансформації правоохоронної системи, формування системи досудового слідства; створення дієвої системи моніторингу криміногенної ситуації;

5.3.5. Підвищення професіоналізму та відповідальності в усіх ланках сектору безпеки і оборони на основі реалізації комплексу антикорупційних заходів, дальшого впровадження стандартів країн ЄС у діяльність його органів та повноцінних соціальних гарантій для військовослужбовців, осіб рядового і начальницького складу правоохоронних органів, прирівняних до них осіб та членів їхніх сімей;

5.3.6. Реалізація державних цільових програм боротьби з тероризмом і екстремізмом;

5.3.7. Розбудова державного кордону та його інфраструктури за стандартами ЄС;

5.3.8. Підвищення ефективності системи протидії інформаційно-психологічних впливам і операціям, що загрожують безпеці особи, суспільства і держави;

5.3.9. Зміцнення потенціалу оборонної промисловості, насамперед, науково-технологічного, його ефективне використання в інтересах економічного розвитку України, а також органів сектору безпеки і оборони;

5.3.10. Ефективне функціонування Єдиної державної системи цивільного захисту і територій від надзвичайних ситуацій, створення загальнодержавної системи моніторингу природного середовища.

5.4. Розвиток системи демократичного цивільного контролю над сектором безпеки і оборони.

5.4.1. Розвиток цивільно-військових відносин у суспільстві, у тому числі за рахунок приведення до стандартів країн ЄС співвідношення цивільного та військового персоналу в органах сектору безпеки і оборони;

5.4.2. Дальший розвиток механізмів президентського і парламентського контролю за діяльністю сектору безпеки і оборони, збільшення цивільного компоненту у органах сектору безпеки і оборони;

5.4.3. Підвищення відкритості і прозорості діяльності сектору безпеки і оборони, зокрема, періодична публікація відповідних Білих книг;

5.4.4. Залучення інституцій громадянського суспільства до вироблення та реалізації політики національної безпеки, а також до оцінки її ефективності.

5.5. Ресурсне забезпечення національної безпеки.

5.5.1. Обов'язкове врахування у Державному та місцевих бюджетах видатків на забезпечення реалізації Стратегії, визначення таких видатків одним з пріоритетних напрямів бюджетної політики;

5.5.2. Поетапне доведення бюджетного фінансування сектору безпеки і оборони до оптимального рівня з одночасним переходом від орієнтації на чисельність як визначальний параметр фінансування на бюджетне планування на програмно-цільових засадах;

5.5.3. Стимулювання фундаментальних і прикладних досліджень у сфері національної безпеки.

5.6. Координація і контроль заходів з реалізації Стратегії.

5.6.1. Механізми реалізації Стратегії ґрунтуються на таких принципах:

верховенство права, неухильне додержання законодавства;

відповідальність суб'єктів забезпечення національної безпеки за виконання поставлених завдань;

прозорість основних напрямів видатків на національну безпеку і оборону;

дієвість і постійність контролю у сфері національної безпеки, зокрема, за використанням фінансових і матеріальних ресурсів;

участь інституцій громадянського суспільства у реалізації Стратегії.

5.6.2. Координацію заходів з реалізації Стратегії здійснюють Президент України, Рада національної безпеки і оборони України, Кабінет Міністрів України у межах їх повноважень.

5.6.3. Контроль за реалізацією Стратегії здійснюють Президент України, Верховна Рада України, Рада національної безпеки і оборони України, Кабінет Міністрів України у межах їх повноважень.

Рада національної безпеки і оборони України щорічно розглядає стан реалізації Стратегії, визначає пріоритети і завдання політики національної безпеки, орієнтовні обсяги фінансових та інших ресурсів, необхідних для їхньої реалізації, вносить Президентові України відповідні пропозиції.

Секретар Ради національної безпеки і оборони України періодично, а у разі потреби – невідкладно інформує Президента України про хід виконання Стратегії та подає відповідні пропозиції.

5.6.4. Інституції громадянського суспільства здійснюють контроль за діяльністю органів державної влади щодо реалізації Стратегії через:

громадську експертизу проектів нормативно-правових актів та концептуальних документів з питань національної безпеки;

участь у роботі громадських експертних рад при державних органах, які діють у сфері національної безпеки;

інформування суспільства про діяльність органів державної влади у сфері національної безпеки.

5.6.5. Координація заходів з наукового супроводження реалізації Стратегії здійснюється Національним інститутом стратегічних досліджень за участі Національної академії наук України, Національної академії правових наук України.

6. Етапи реалізації Стратегії.

6.1. На першому етапі реалізації Стратегії (протягом 2011 року) необхідно забезпечити стабілізацію суспільно-політичної і соціально-економічної ситуації, здійснити першочергові реформи, насамперед, у сфері державного управління, забезпечити необхідні організаційні і економічні умови для реформування усіх сфер суспільного життя в межах євроінтеграційного курсу, вдосконалити законодавство з питань національної безпеки, виробити на основі Стратегії узгоджені між собою програмні документи щодо реформування сектору безпеки і оборони, насамперед Стратегічний оборонний бюллетень та оновлену Воєнну доктрину; розпочати реалізацію відповідних перетворень; створити безпечні умови для проведення в Україні фінальної частини чемпіонату Європи 2012 року з футболу.

6.2. На другому етапі (протягом 2012-2014 років) мають бути досягнуті цілі Програми економічних реформ на 2010-2014 роки «Заможне суспільство, конкурентоспроможна економіка, ефективна влада», сформовано нову якість державної влади, у тому числі сектору безпеки і оборони.

6.3. На третьому етапі (у 2015 і наступних роках) передбачається корегування Стратегії на основі оцінки ефективності її реалізації.

7. Заключні положення

7.1. Стратегія є документом, обов'язковим для виконання.

7.2. Стратегія є основою для комплексного планування діяльності органів державної влади у сфері національної безпеки. Органи державної влади керуються Стратегією при розробленні і реалізації законодавчих актів, інших концепцій, доктрин, стратегій, програм, планів та окремих заходів, укладенні міжнародних договорів і угод, інших міжнародно-правових документів, звітують про стан її виконання.

7.3. Посадові особи органів державної влади несуть персональну відповідальність за виконання Стратегії та реалізацію визначених нею завдань.